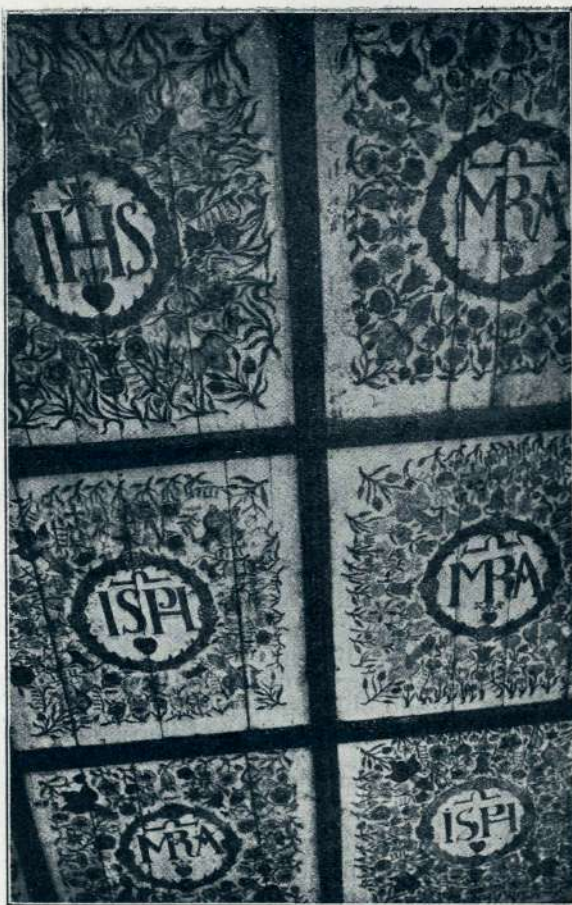

KOSTANJ: LESENI STROP (2. POLOVICA XVII. STOL.).

sv. Miklavžu na Gori v Tuhinjski dolini sta srednji dve polji okrašeni s figuralnimi slikami in rezbarijo, dočim so druga samo dekorativno poslikana, drugod je eno ali več centralnih polj figuralno poslikanih itd. Vendar tektonsko-dekorativna organizacija renesanskega in baročnega stropa ni vselej tako enostavna kot bi se zdelo. Dekorativno tektonsko osnovna je pač mreža okvirov, pribita na deske; komponirana je vselej geometriško, vendar pa se izpreminja v vseh mogočih kombinacijah od primitivne oblike kvadrata do mnogokotnikov, njihovih križanj in zvezd. Ta mreža je sedaj prav tako osnovno važna kakor nekdanj deska kot tektonska in obenem dekorativno organizatorična enota. Vsako skozi to mrežo vidno polje deskastega »poda«¹ tvori celico zase; njena oblika in velikost sta merodajna za kompozicijo okrasitve. Renesanski princip središčne kompozicije se javlja v plastičnem motivu lesene pozlačene rozete z ven štrlečim središčem,

¹ Ta izraz se nahaja v starih sočasnih zapiskih poleg nemškega *Boden* ali latinskega *pavimentum superius*; zraven pa tudi značilni izraz *tabulatum*.

ki se nahaja na krizišču diagonal in tvori poleg mreže skoro najpomembnejši dekorativni element. Slikarski dekor, v katerem prevladujejo stilizirani rastlinski motivi pa tudi človeški, največkrat krilate angelske glavice, je vselej simetrično razporejen, ako že motiv sam ni simetrično komponiran. Strogo velja pri razporedbi dalje princip tektonske jasnosti in se redno poudarjajo diagonale dekoriranih polj ter se tako vsa dekoracija koncentrira na omenjeno zlato rozeto. Mreža okvirov pa je tudi sama po svoji kompoziciji kot nosilka nekega, preko vsega stropa razpetega vzorca, nosilka estetskih vrednot in predmet estetskega zanimanja. Da se njena vrednost tem jasneje poudari, je ona v nasprotju s pisanim ozadjem, preko katerega je razpeta, enobarvna; navadno temno proti belemu ali vsaj svetlemu. Mreža in plastična rozeta v sredi sta sploh temelj in začetek, zato ju tudi pogosto samostojno uporabljajo in se estetski učinek oprè samo na delitev ploskve v manjše, pregledne in zato upokojujoče vplivajoče enote. Tudi takih stropov imamo iz 1. polovice in srede XVII. stoletja več in moramo priznati, da ob belini sten in razkošnem bogastvu zlatih oltarčkov elegantno učinkujejo (prim. Kamen vrh, sv. Marjeta na Vrhu pri Žužemberku, Breg nad Kranjem itd. Strop v Šmarati pri Starem trgu iz l. 1673. pa je očitno slučajno ostal neposlikan.).

Bogati stropi navadno ne ostanejo pri preprosti delitvi na podlagi osnovne mreže, ki je nositeljica kasetne delitve. Ta je v takem slučaju izvedena v močnejšem profilu, dočim so polnilni okviri v slabšem profilu in pravzaprav del dekoracije dotičnega polja. Karakteristični primer za to nudi lepi strop cerkvice sv. Jurija pri Trziču iz l. 1698.² Pogosto pa se mreža v enaki jakosti profila razširi tudi na osnovnim kasetam vrtane manjše kasete, ki ima očitiden namen v barvi in s plastiko svojega okvira poudariti središče polja. (Pri sv. Miklavžu na Gori v Tuhinjski dolini n. pr. je zunanje polje belo, notranje rdeče.) Z izolacijo središča z zlato rozeto močno pridobi tektonsko dekorativna jasnost osnovnega zamisla. Notranja kasetna je po enako profiliranih zvezah, segajočih od srede notranje stanice na sredo zunanje, zvezana z osnovno mrežo. Nahajamo jo tudi v neposlikanih stropih, n. pr. na Bregu pri Kranju, kjer je zvezni in notranji profil slabjši od glavnega.

Poleg enostavno ravnih stropov imamo pa posebno ob Cirkniškem jezeru in v starotrški fari tudi razne strope, ki so dvignjeni nad višino sten in se morajo sorazmerno zoževanju ostrejša, v katero segajo, zmanjšati in dobe ob straneh kasetiran, črti strehe odgovarjajoč poševen oboj. Tako n. pr. v Nad-

² Gl. sl. 30 v Fr. Stelè: *Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih*.